

МАТАДЫН ХОТГОРТ ТАРХСАН ДООД ЦЭРДИЙН ҮР ТООСОНЦРЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮНГЭЭС

Н. Ичинноров, С. Пүрэвсүрэн

*ШУА-ийн Палеонтологийн Төв, Энхтайваны гудамж-63,
и/х-260, Улаанбаатар-210351*

Оршил

Монгол орны эртний ургамлын үр тоосонцрын судалгааны хүрээнд зарим нэг нүүрс болон нефть агуулсан хурдсын давхаргазүйн асуудлыг тодруулах, палинологийн судалгааг өргөтгөн явуулах, үр тоосонцрын төрөл зүйлийн тодорхойлолт, үндэслэлийг шинэ мэдээгээр өргөжүүлэн баяжуулах, судалгааны материалыг нэгтгэх зэрэг ажлуудыг хийж гүйцэтгэж байгаа юм. Түүнчлэн монгол орны цэрдийн цаг үеийн эх газрын уур амьсгал, онцлог, орчинг сэргээн судлах, үр тоосонцрын цогцолборуудад тулгуурлан харьцуулалтыг гаргах зэрэгт судалгааны ач холбогдол оршиж байгаа ба энэ удаагийн судалгаагаар шинээр Дорнод аймгийн Матад сумын нутагт тархсан доод цэрдийн үр тоосонцрын судалгааны урьдчилсан үр дүнг үзүүлсэн болно.

Түлхүүр үг: үр тоосонцор, төрөл, зүйл, цогцолбор, цэрд

Судлагдсан байдал

Энэ төрлийн судалгааг анх Оросын эрдэмтэн Малявкина /1958/ Дорноговийн Сайншанд, Зүүнбаянгийн районд нефтийн судалгаа явуулах геологийн ажлын үед, 1960-1970-аад онуудад Монгол-Оросын хамтарсан Палеонтологийн судалгаагаар мөн Оросын эрдэмтэн Братцева Г.М., Новодворская И.М. /1975/ нар Андай худаг, Хүрэн дух, Буйлстын худаг зэрэг газруудын хурдсанд хийсэн. 1996, 2001 онд Японы Хаяшибара экспедицийн шугамаар явуулдаг палеонтологийн судалгаагаар Америкийн эрдэмтэн Дуглос

Никольс /1997/ Хүрэн духын районы эртний ургамлын үр тоосонцрыг гаргасан байна.

Эртний ургамлын үр тоосонцрын судалгааны анхны морфологичилсан судалгааг 1987 оноос автор /Ичинноров 1996, 1998, 2000, 2002, 2003, 2004, 2005/ эхлэн явуулж, энэ судалгаагаар Шивээ-Овоо, Адуунчулуу, Баян-Эрхэт, Тэвшийн Говь, Хүрэн Дух, Шаазан Говь зэрэг нүүрс, шатдаг занартай орд газруудад илэрсэн эртний ургамлын үр тоосонцрын төрөл зүйл, бүтэц, бүрэлдэхүүнийг тогтоож, улмаар комплексуудыг ялган, насны үнэлгээг нарийвчлан баталгаажуулснаас гадна эдгээр судалгааны үндсэн дээр дорнод монголын эртний /доод цэрдийн үе дэх/ цаг уур, газар зүйн байдлыг сэргээн тогтоох ажил хийгдэж байна.

Судалгааны материал, арга зүй

Дорнод аймгийн Матад сумаас зүүн урагш 35км-т явуулсан геологи эрэл хайгуулын ажлын явцад өрөмдсөн тус бүр нь 400 м орчим зузаантай 102, 108-р цооногоос авсан 60 дээжинд үр тоосонцрын шинжилгээ хийсэн ба үр тоосонцрыг хурдас чулуулгаас гаргах хялбарчилсан арга болон харьцуулах морфологийн аргыг тус тус хэрэглэсэн.

Судалгааны явцад гарсан гол үр дүн

Дорнод аймгийн Матадын хотгорт өрөмдсөн 102, 108 –р цооногийн зүсэлтээс авсан доод цэрдийн хурдсаас ялгасан үр тоосонцрын цогцолборт ихэнх хувийг нүцгэн үр ургамлын тоосонцор *Inaperturapollenites* sp., *Taxodacidites* sp., *Araucariacidites australis*, *Ephedripidites jansonii*, *Cycadopytes* sp., *Laevigatosporites ovalis*, *Pinuspollenites elongates*, *Pinuspollenites oralicus*, *Pinuspollenites minimus*, *Podocarpidites multiformis*, *Podocarpidites luteus*, *Podocarpidites decorus*, *Podocarpidites* sp., *Cedripidites* sp., *Piceapollenites exiloides*, *Piceapollenites*

mesophyticus, Piceapollenites sp., Protoconiferus funarius, Abiespollenites sp., Variavesiculites delicatus, Ginkgocycadopytes sp. тархсан ба эдгээрээс голлон тохиолдох тоосонцрыг харуулбал:

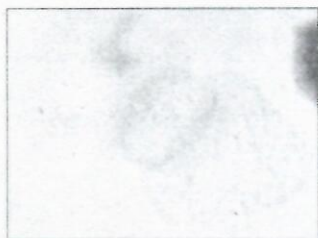
Disaccites sp.

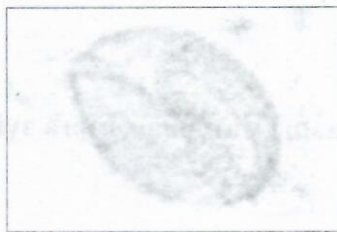
Podocarpidites sp.

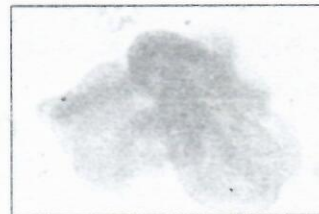
Podocarpidites multiformis

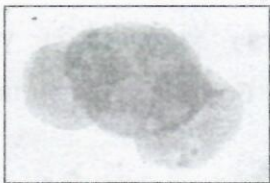
Podocarpidites luteus

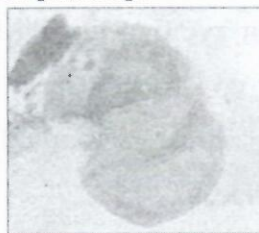
Podocarpidites sp.

Podocarpidites decorus

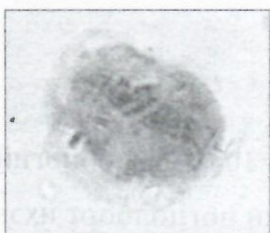
Pinuspollenites oralicus

Abiespollenites sp.

Piceapollenites mesophyticus

Variavesiculites delicatus

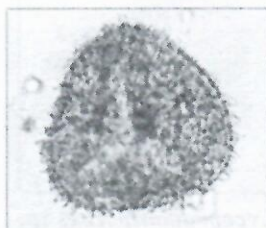
Cedripidites libaniformis

Дээрхи цогцолборт ургамлын спор бага боловч нилээд олон төрөл зүйлээр *Maculatisporites asper*, *Cyathidites minor*, *Lycopodiumsporites jansonii*, *Lycopodiumsporites cerniidites*, *Lycopodiumsporites sp.*, *Pilosisporites*

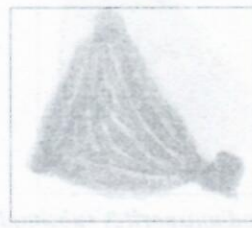
trichopapillosus, Pilosisporites notensis, Pilosisporites verus, Cicatricosisporites australiensis, Cicatricosisporites dorigensis, Cicatricosisporites cf. pseudotripartitus, Cicatricosisporites ludbrooki, Cicatricosisporites sp., Concavissimisporites sp., Lycopodiumsporites cerniidites, Cyathidites australis, Cyathidites minor, Osmundacidites wellmanii, Osmundacidites sp., Appendicidisorites jansonii, Cooksonites variabilis, Trilobosporites microverrucatus, Leptolepidites macroverrucatus, Lygodiumsporites subsimplex тохиолдох ба голлон тохиолдох төрөл, зүйлүүдийг дараах фотозургаар харуулав.

Cicatricosisporites australiensis

Pilosisporites verus

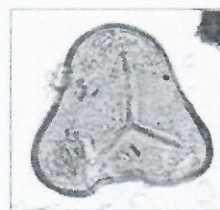
Appendicidisorites jansonii

Pilosisporites notensis

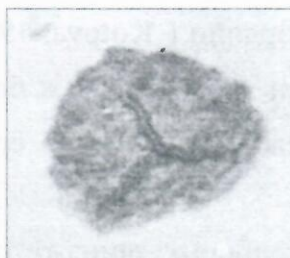
Cicatricosisporites sp.

Trilobosporites microverrucatus

Cyathidites australis

Leptolepidites major

Osmundacidites wellmanii

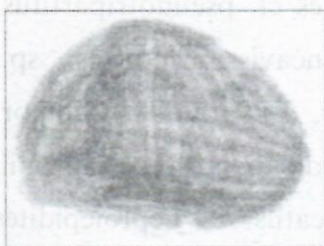
Osmundacidites sp.

Lycopodiumsporites sp.

Ephedripites jansonii

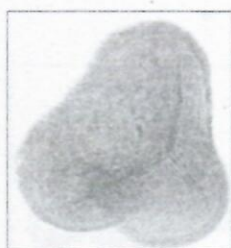
Cicatricosisporites ludbrooki

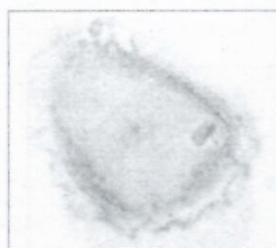
Maculatisporites asper

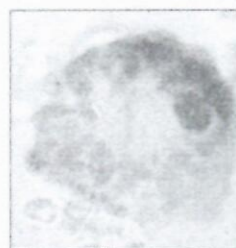
Cicatricosisporites dorogensis

Lycopodiumsporites subsimplex

Lycopodiumsporites sp.

Leptolepidites macroverrucatus

Дүгнэлт, судалгааны шинэлэг тал

Дээрх үр тоосонцрын цогцолбор нь Хятадын Зүүн хойд Жилин мужийн (Shang Yu-Ke, 1991, 1997; Zhang Lu-jin., 1983, Wang Chuan-bio et al., 2002) болон ОХУ-ын Өвөр Байгалийн доод цэрдийн (Kotova, 1970) баррем-апт-альбын үр тоосонцрын цогцолборуудтай сайн харьцуулагдаж байгаа ба шилмүүст модны нилээд олон төрөл зонхилж байсан ба цаг агаар ерөнхийдээ чийглэг дулаан байсан нь ажиглагдаж байна.

Дээрх үр тоосонцрын цогцолборыг шинээр тогтоож, Хятадын Жилин мужийн ижил насны цогцолбортой харьцуулж гаргасан нь үр тоосонцрын судалгаа, ангиллыг өргөжүүлж, нэг шинэ олдворт газрыг нээсэн болно.

Г.Ф.В. Хернгрин, А.Ф.Хлонова /1983/ палинофлорын судалгааны үндсэн дээр түрүү цэрдийн үе дэх Монголын газар нутгийг Бореалийн мужийн Бореаль-Сибирийн мужлалд оруулсан нь бидний судалгаагаар батлагдаж байгаа юм.

Ашигласан ном, бүтээлийн жагсаалт

- Братцева Г.М., Новодворская И.М. 1975. Споры и пыльца из нижнемеловых отложений местонахождения Хурэн-Дух, МНР // Ископаемая фауна и флора Монголии. Труды Совместн. Сов.-Монгольской палеонтологической экспедиции. Вып. 2. С. 205-209.
- Ichinnorov.N. 2004. Palynology characteristic of the Lower Cretaceous deposit in Khuren Dukh area, Mongolia. Mongolian Geoscientist. N.25, p. 15-18.
- Ichinnorov,N. 2005. Pollen and Spore assemblages and their stratigraphic significance. Mongolian Geoscientist, p. 160-162
- Котова И.З.1970. Палинологическое обоснование возраста юрских и нижнемеловых отложений Забайкалья // Сов. геол. № 7. С. 19-30.
- Малявкина В.С. 1958. Споры и пыльца нижнего мела Восточно-гобийской депрессии // Труды ВНИГРИ. Вып.119. 135 с.
- Хернгрин Г.Ф.В., Хлонова А.Ф. 1983. Меловые палинофлористические провинции мира // Труды Ин-та геол. и геофиз. СО АН СССР. Вып 556.
- Nichols D.J., Watabe M., Ichinnorov N., Ariunchimeg Ya. 1997. Preliminary report on the palynology of the Cretaceous of the Gobi Desert, Mongolia // Abstracts of Report Meeting, Mongolia-Japan Joint Paleontological Expedition. Ulaanbaatar, 1997. P. 16.
- Nichols D.J., Watabe M., Ichinnorov N., Ariunchimeg Ya. 1997. Preliminary report on the palynology of the Cretaceous of the Gobi Desert, Mongolia // Proceedings of the Ninth International Palynological Congress (American Association of Stratigraphic Palynologists, Dallas).
- Shang Yu-Ke. 1991. Palynomorph assemblages from the Yingcheng formation, Jiutai, Jilin // Acta Micropalaeontologica Sinica. Vol. 8, N 1. P. 91-110.
- Shang Yu-Ke. 1991. Discovery of Early Cretaceous pollen and spores from the Luozigou basin, Wangqing county, Jilin // Acta Micropalaeontologica Sinica. Vol. 8, N 4. P. 405-422.
- Shang Yu-Ke. 1997. Palynology of the Angiospermous fossil-bearing bed of the Chengzine formation, Jixi, Heilongjiang Province // Acta Micropalaeontologica Sinica. Vol. 14, N 2. P. 161-174.
- Wang Chuan-biao, Qiao Xiu-yun, Kong Hui, Jin Yu-dong, Sun Yue-wu, Liu Peng-ju, Yang Jian-guo, Reu Yan-guang. 2002. Early Cretaceous spore-pollen assemblages from Beian area, Heilongjiang Province // Acta Micropaleontol. Sinica. Vol. 19, N 1. P. 83-90.
- Zhang Lu-jin. 1983. A discussion of palynological characters and geological ages of several new localities in Eastern Heilongjiang province // Fossils from the middle-upper Jurassic and Lower Cretaceous in Eastern Heilongjiang province, China. Heilongjiang Science and Technology Publishing House, Part I. P. 63-77.